

ПЛАТФОРМСКИ РАД И РАДНИЧКО КОЛЕКТИВНО ДЈЕЛОВАЊЕ И ОРГАНИЗОВАЊЕ²

Платформски рад је у протеклој деценији, а захваљујући убрзаној дигитализацији која је свој утицај оставила и на сам рад и радне процесе, постао предмет све већег броја истраживања у различитим научним дисциплинама. Сходно томе, постоје бројне дефиниције којима се настоји објаснити шта платформски рад обухвата и ко се може сматрати платформским радником. За потребе овог темата, под платформским радом (или „радом путем платформе“) подразумевамо онај рад који је организован путем дигиталних платформи, а који је заснован на уговорном односу између појединаца и самих дигиталних платформи или посредника (Directive 2024/2831). Оно што јесте још увијек предмет како академских расправа, тако и правне регулативе, јесте одређење самог појма „платформског радника“, при чему је основна дилема да ли унутар тог појма обухватити само оне појединце који обављају рад путем дигиталних платформи и истовремено имају уговор о раду са истим (или са посредницима), или обухватити и све друге, без обзира на форму уговорног односа. Управо од дефиниције и, у коначници, правне регулације појма, зависи и могућност остваривања радних права и (колективно) преговарање о условима рада, укључујући и колективно организовање платформских радника путем синдиката или неких других форми заједничког дјеловања (Hastie, 2020, str. 41–42). Имајући све ове аспекте у виду, овим тематом се жели подстаћи даља академска расправа о платформском раду и радничком колективном дјеловању и организовању.

Темат отвара рад Александра Ковачевића „Претпоставке и учесници социјалног дијалога на дигиталним платформама са освртом на Србију“, који посматра утицај дигитализације рада, развој нових облика запослења и улогу традиционалних синдиката у успостављању и одржавању социјалног дијалога на дигиталним платформама. Ковачевић наглашава потребу за прилагођавањем услова и начина синдикалног организовања како би се дјеловање синдиката проширило на нове сегменте тржишта

¹ andjela.petic@unibl.org; <https://orcid.org/0000-0002-9414-9003>

² Радови објављени у овом темату су резултат конференције „Платформски рад и колективно дјеловање и организовање“, одржане 6. 9. 2024. године на Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци, а у оквиру *Platform Work Inclusion Living Lab (P-WILL) COST* акције, уз додатну подршку из гранта Министарства цивилних послова БиХ.

рада, односно како би обухватило и раднике на дигиталним платформама. Он такође истиче и значај доношења законских механизма кроз закон о раду којим би се осигурала заштита права радника на дигиталним платформама, а што обухвата и редефинисање појма „радник“ у контексту датог законског рјешења, препознавања дигиталних платформи као послодаваца, те осигурање права на колективно преговарање и добре услове рада. Узимајући у обзир специфичности и изазове рада на дигиталним платформама, Ковачевић разматра могућности увођења концепта корегулације као механизма социјалног дијалога у којем ће учествовати и синдикати, и власници платформи, и представници власти.

Наставак на претходно истраживање јесте рад Татјане Јакоби „Рушење граница: традиционални синдикати у Србији и борба за права платформских радника“, која посматра питање колективног дјеловања и организовања радника у платформској економији у Србији из перспективе институционалне теорије. Примјеном квалитативних истраживачких метода, користећи податке из синдикалних докумената и обављених интервјуа са представницима синдиката, Јакоби анализира на који начин су традиционални синдикати у Србији прилагодили своје приступе и дјеловање како би подржали и платформске раднике у борби за њихово признавање и остварење радних права. Јакоби у свом раду уочава да је дјеловање синдиката усмјерено ка измјенама закона о раду којим би се обухватила и категорија хонорарних („гиг“) радника, док су сами радници фокусирани на рјешавање тренутних потреба осигурања мање стопе опорезивања ради задржавања вишег нивоа прихода.

За разлику од аутора претходна два рада, Владимир Радивојевић, аутор посљедњег рада у овом темату, „Навигација дигиталне границе: изазови и иновације за рад на онлајн платформама на Западном Балкану“, посматра платформску економију из шире развојне перспективе, адресирајући тренутно стање на тржишту рада у региону када је у питању платформски рад. Радивојевић идентификује кључне изазове и факторе који утичу на развој платформске економије укључујући: ограничену дигиталну инфраструктуру у региону као механизма за коришћење онлајн платформи за рад, низак степен дигиталне писмености који ограничава способност прилагођавања радника за укључивање у платформску економију, законска ограничења, родне неједнакости које се огледају у нижим зарадама и већој несигурности жена у односу на мушкарце приликом рада путем онлајн платформи. Као одговор на поменуте изазове, наведене су и одређене стратегије за њихово превазилажење.

Значај овог темата јесте у томе што се у њему адресирају релативно нови појавни облици рада и радних односа у дигитално-посредованој економији. Кроз три научна прилога објављена у овом темату, настојали смо да освијетлимо специфичне аспекте платформског рада и колективног дјеловања платформских радника, са посебним фокусом на земље (полу)периферије попут Србије. На тај начин смо допринијели ширењу постојећег корпуса научне литературе која се бави овом тематиком.

Коначно, користим прилику да искажем захвалност ауторима на достављеним радовима, као и рецензентима на уложеном времену за процјену квалитета радова за објављивање и сугестијама за њихово побољшање. Посебну захвалност дугујем уредници *Социолошкој ѿреїлега* Снежани Стојшин на подршци и угодној сарадњи током процеса припреме овог темата.

Anđela S. Pepić¹
University of Banja Luka,
Faculty of Political Science
Banja Luka (Republic of Srpska – Bosnia and Herzegovina)

Editorial

PLATFORM WORK AND WORKERS' COLLECTIVE ACTION AND ORGANIZING²

(Translation *In Extenso*)

In the past decade, thanks to accelerated digitalization impacting work itself and work processes, platform work has become the subject of an increasing number of studies in different scientific disciplines. Accordingly, there are numerous definitions which strive to explain what platform work encompasses and who may be considered a platform worker. For the purpose of this thematic issue, platform (gig) work refers to work organized through digital platforms and based on the contractual relationship between individuals and digital platforms or intermediaries (Directive 2024/2831). What is still the subject of both academic debates and of legal regulations is the definition of the concept of “a platform worker”, whereas the main dilemma is whether this concept should include only those individuals working through digital platforms while at the same time having an employment agreement with those platforms (or with intermediaries), or whether it should include all others, regardless of the form of their contractual relationship. It is exactly on the definition and, finally, legal regulation, that the possibility depends of exercising labour rights and (collective) negotiations about work conditions, including collective organizing of platform workers through trade unions or some other forms of collective action (Hastie, 2020, pp. 41-42). Considering all these aspects, this thematic issue aspires to encourage further academic debates about platform work and workers’ collective action and organizing.

The thematic issue starts with the paper by Aleksandar Kovačević “Assumptions and Participants in Social Dialogue Regarding Digital Platforms with AN Emphasis on Serbia”, which follows the impact of work digitalization, development of new forms of employment, and the role of traditional unions in establishing and maintaining social dialogue on digital platforms. Kovačević emphasizes the need for adapting conditions and ways of union organizing in order to extend unions’ action to new segments of the labour market, i.e.,

¹ andjela.pepic@unibl.org; <https://orcid.org/0000-0002-9414-9003>

² The papers published in this thematic issue are the result of the conference “Platform work and worker collective action and organizing” held on 6th September 2024 at the Faculty of Political Science, the University of Banjaluka, within *Platform Work Inclusion Living Lab (P-WILL) COST* action, with the additional support from the grant by the Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina.

to include platform workers as well. He also points out the significance of adopting legal mechanisms through the Labour Law that would ensure the protection of platform workers' rights, which also includes the redefinition of the concept of "worker" in the context of the given legal solution, recognition of digital platforms as employers, and ensuring the right to collective negotiation and good work conditions. Taking into account specific features and challenges of digital platform work, Kovačević considers the possibilities of introducing the coregulation concept as a mechanism of special dialogue in which unions, platform owners as well as representative of the authorities will participate.

In continuation to the previous research is the paper by Tatjana Jakobi, "Breaking Boundaries: Traditional Unions in Serbia and the Fight for Gig Worker Rights", which discusses the question of collective action and organizing of workers in gig economy in Serbia from the institutional theory perspective. By applying qualitative research methods, using data from unions' position documents and interview conducted with the union representatives, Jakobi analyzes the way in which traditional unions in Serbia have adapted their approaches and action in order to support gig workers in their fight for recognition and exercise of labour rights. In her paper, Jakobi observes that union action is directed towards amendments to the Labour Law that would also include the category of freelance (gig) workers, while workers themselves are focused on resolving current needs of ensuring a lower tax rate for the purpose of maintaining a higher income level.

In contrast to the authors of the aforementioned papers, Vladimir Radivojević, the author of the last paper in this thematic issue, "Navigating the Digital Frontier: Platform Work and Its challenges in the Western Balkans", looks at gig economy from a broader developmental perspective, addressing the current state in the region's labour market regarding platform work. Radivojević identifies key challenges and factors affecting the development of gig economy, including the region's limited digital infrastructure as a mechanism for using online work platforms, the low level of digital literacy which limits the workers' adaptation ability to be included in gig economy, legal limitations, gender inequalities reflected in women's lower salaries and larger insecurity in comparison to men on online work platforms. In response to the abovementioned challenges, certain strategies for their overcoming are provided.

The importance of this thematic issue is that it addresses new manifestation forms of work and labour relations in digitally-mediated economy. Through these three articles published in the thematic issue, we have tried to highlight specific aspects of platform work and collective action of gig workers, with a special focus on the (semi)periphery countries such as Serbia. In this manner, we have contributed to the expansion of the existing corpus of scientific literature dealing with these issues.

Finally, I would like to use the opportunity to express gratitude to the authors for the submitted papers, as well as the reviewers for the time dedicated to the evaluation of the quality of the papers intended for publication and the suggestions for their improvement. I am particularly grateful to Snežana Stojšin, editor-in-chief of the *Sociological Review*, for her support and pleasant cooperation during the preparation of this thematic issue.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Directive 2024/2831. *Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32024L2831> [In Croatian]
- Hastie, B. (2020). Platform workers and collective labour action in the modern economy. *UNBLJ*, 71, 40. Available at: https://commons.allard.ubc.ca/fac_pubs/615/